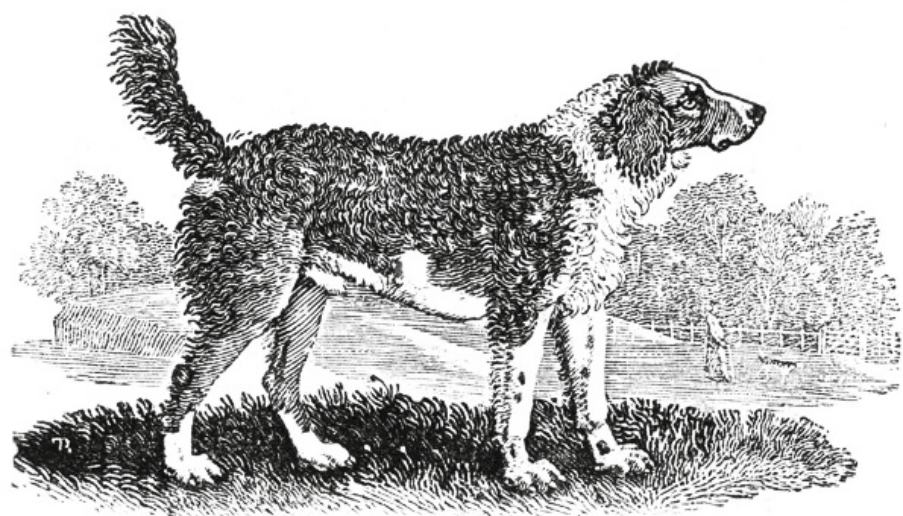




I Thomas Bewicks bok fra 1790 finnes denne illustrasjon av stor vannspaniel. Hunden har hvite tegninger.

SPANIELRASENE FRA ÅR 1300 TIL 1900

«Hvis man ikke kjenner fortiden, forstår man ikke nåtiden og eger seg ikke til å forme fremtiden.» Simone Weil

Tekst: Inger Handegård

Her har jeg forsøkt å samle en del fakta om hvordan spanielrasene har utviklet seg, men det er garantert både feil og mangler Alle spanielrasene, med unntak av amerikansk cocker spaniel, regnes som britiske, men spaniels stammer trolig fra Syd- og Mellom-Europa, nærmere bestemt Spania. I England blir spaniels til å begynne med grovt delt opp i to hovedgrupper; landspaniels og vannspaniels.

Lang historie som jakthunder Første gang spaniels er nevnt i britisk litteratur er i 1328 og første gang spaniels omtales som jakthund er i 1406. Landspaniels (field spaniels) ble først brukt av jegere med falker for å støte fuglene (to spring) slik at falken kunne ta dem, eller til å presse fuglene frem mot og inn under fangstnett. De spanielene som viste anlegg for å ta stand (to set) og som presset fuglene frem mot nettet, ble senere til settere. De som støt fuglene direkte (to spring) var forløpet til alle landspaniels, inkludert springere.



En landspaniel malt av George Stubbs på slutten av 1700-tallet.

Landspanielene kalles ofte opp etter det viltet de brukes til; falk, fasan, rapphøns mm. De hundene som blir brukt til falkejakt gir ofte lyd fra seg når de jakter. De minste spanielene blir brukt til å jakte rugde (woodcock), mens større kullkamerater skulle støte vilt i litt tyngre terreng. Alle landspanielvariantene kan på denne tiden bli født i ett og samme kull. Typene avles litt på kryss og tvers og

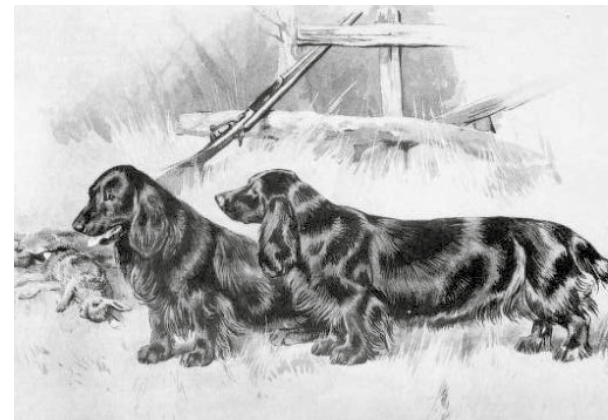


Frem til 1900 tallet krysses man ofte de ulike spanielvariantene med hverandre. Også andre raser ble krysset inn nå og da. Dette er en brun og hvit Norfolk spaniel eller vannspaniel malt av George Stubbs på slutten av 1700-tallet.

de skilles mye etter vekt og «registreres» som den varianten de mest ligner på. Vannspanielen blandes ikke like mye med de andre spanielvariantene, men de finnes ulike typer av vannspaniels også. Vannspanielen beskrives som større med lang, stri og krøllete



Foto av en blue roan field spaniel



Svarte field spaniels fra 1893

pels. Pelsen klippes slik at hundene blir lettere og det blir lettere for dem å svømme. På 1600-tallet utviklet flintlåsvåpen seg og nye våpentyper gjør det nå for første gang mulig å skyte flygende fugler.

I 1674 gir Nicholas Cox ut en bok om britisk jakt og britiske hunderaser. Han skriver: «Spanielen er den viktigste hundetypen for jakt etter fugl ved hjelp av hauk, nett eller borse. Hundene kommer fra Spania og det latinske navnet på Spania er Hispania. Men siden H er stum i begynnelsen av et ord på engelsk, og man heller ikke uttaler den første vokalen etter H, så har man ganske enkelt kalt disse hundene for spaniel.»

Cox skriver videre: «Det er nødvendig, av flere grunner, å kutte tuppen av spaniels når de er valper. For det første forhindrer dette at parasitter kan formere seg der. For det andre, dersom halen ikke kuttet så vil ikke hunden like raskt kunne presse seg raskt inn i tette kjerr etter viltet. I tillegg til disse to fordelene så ser de vakrere ut.» Lee skriver senere at denne tradisjonen med å kupere halene har blitt værende fordi en spaniel med kupert hale har mindre sjanse for å skade halen når den arbeider i tett kratt.

Sussex spaniel

I tillegg til å bli kalt opp etter bruksområde (jakt på land eller vann) og viltet de brukes på, blir de ulike spanieltypene også oppkalt etter det grevskapet de avles i. Det er liten reisevirksomhet mellom de ulike områdene/ grevskapene og lokale varianter av ulike raser oppstår. Siden midten av 1700-tallet fantes det en stamme tunge, clumber-lignende, ensfargede spaniels i grevskapet Sussex. Disse blir kalt sussex spaniels. Sussex spaniel er en av de første spanieltypene som renavles og de kan skilles fra de andre spanielrasene på bl.a. den gylne leverfargen. Sussex spaniels ble for første gang vist på utstilling i England i 1873. Rasen blir aldri veldig populær som jakthund, da rasen driver viltet med los.

Den dyktige kunstneren Thomas Bewick gir

i 1790 ut en bok om hunder. Der beskriver han en stor og en liten vannspaniel, springer og for første gang nevnes cocker spaniel med rasenavn. Det finnes ulike slekter og typer av cocker, bl.a. Devonshire cocker som var mørkt leverfarget og den større Welsh cocker som var mørkt rød og hvit med kortere ører uten så mye hår.

1800-tallet

Flere viktige ting skjer dette århundret. Charles Darwin utgir sine verker som omhandler utviklingslære, nedarving og konsekvenser av innavl. Gregor Mendel oppdager genene og regnes som genetikkens far. Hans kunnskaper ble riktig nok delvis glemt og blir gjenoppdaget først på 1900-tallet. På midten av 1800-tallet blir skytevåpen lettere tilgjengelig for folk flest. Falker og nett blir nå erstattet av skytevåpen. Hunder som tar stand kommer nå virkelig til sin rett, men en del jegere fortsetter å jakte med sine støtende spaniels, både på grunn av jakttegenskapene og fordi de er trivelige familiehunder. På 1800-tallet blir jernbanenettet utbygget i England og dermed blir det lettere å reise fra en landsdel fra en annen. Dette påvirker hundeavlen og organiserte aktiviteter med hund.

Landspaniels deles nå i to hovedtyper, the springing, hawking spaniel eller starter og the cocking eller cocking spaniel. Welsh cocker ble senere stambokført sammen med springer spaniel som welsh springer spaniel. Springerne beskrives som ganske lik setteren, men er mindre med mindre lepper. Det foretrukne utseendet til field spaniel en hund med veldig lang rygg.

I 1859 arrangeres den første hundeutstillingen i England. Utstillingen er kun åpen for pointere og settere, men allerede samme år fikk clumber, cocker, retrievere og noen andre raser delta. I 1862 ble det en egen klasse for irske vannspaniels. I 1865 arrangeres den første jaktprøven for spaniels i England.



Spaniels fra 1800-tallet malt av Charles Towne. Hunden til venstre har mørke tegninger over hele kroppen og ligner mye på dagens springer spaniel.

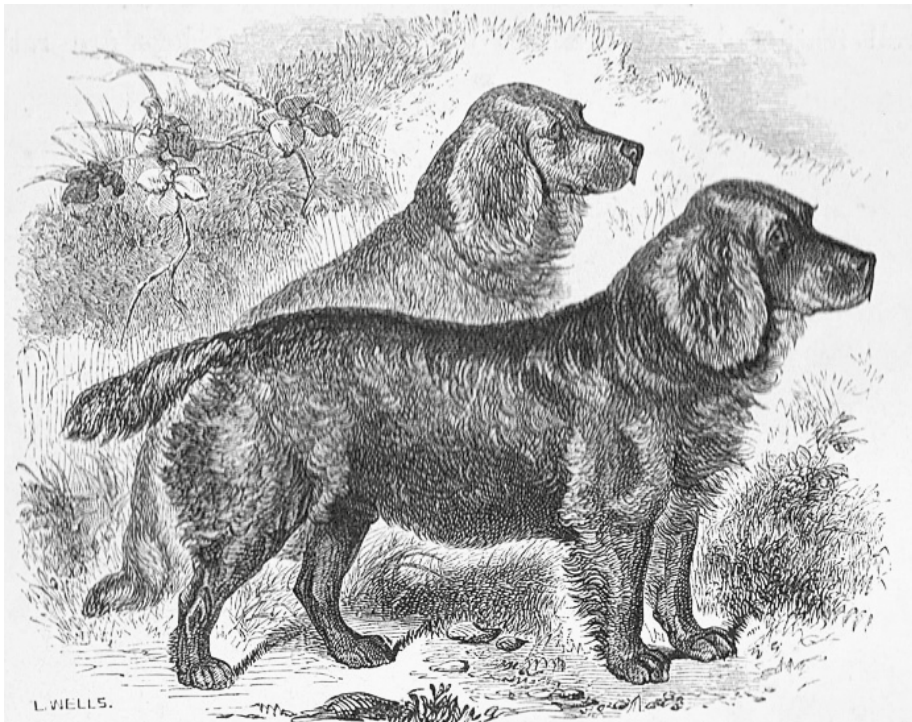


Spaniels fra boka Cynographia Britannica av Sydenham Edwards utgitt år 1800.

Field spaniel

Når man startet med utstillinger, føler man virkelig på kroppen hvor vanskelig det er å skille de ulike spanieltypene fra hverandre. Hunder under 11,25 kg blir utstilt som cockere, er de tyngre blir de utstilt som field spaniels. Rundt 1870-tallet blir alle cockere klassifisert som field spaniels. Selv Obo, som regnes som cockerens stamfar, ble først utstilt som en field spaniel. Ved slutten av tiåret ville mange ha svarte field spaniels, og de fikk nå en egen klasse på utstilling. Dette er den mest populære klassen på utstillingene.





To sussex spaniels, George og Romp, fra 1859.



Irsk vannspaniel Barney O'Tool fra boka til Dalziel 1880. Irsk vannspaniel har endret seg lite siden starten på 1800-tallet.



Clumber spaniel Lapis tilhørende Mr. W. Arkwright fra Dalziel bok 1880. Også clumberen har endret seg lite de siste århundrene.

I 1883 ble det også en klasse for cockere. Men det er fortsatt forvirrende for klassen for cockere er åpen for «cockere og andre små field spanieler». Først i 1892 blir denne klassen kun åpen for cockere. På denne tiden ønsket man helst svarte field spaniels, sussex spaniel ble ofte krysset inn og hundene var lange, lavstilte og ble regnet som ubrukelige på jakt. Rundt 1900 ble basset krysset inn i rasen, og nå ble det vanligere å se flerfargede field spaniels. Men innkryssingen av basset var ikke så veldig populær og mange avlet videre på de gamle linjene. Den moderne field spanielen regnes som et resultat av den voksende utstillingsinteressen. En stund var hundene så lange, så korte i beina og så tunge at de hadde liten verdi som jakthunder. Men vinden snur, og de starter å avle rasen lettere og livligere igjen.

Irsk vannspaniel

Vannspaniel virker til å hele tiden ha blitt holdt relativt adskilt avlsmessig fra de øvrige landspanielene, trolig fordi bruksområdet var ulikt landspaniels som jaktet på land. Det fantes en engelsk vannspaniel som var brun og hvit med krøllete pels og som lignet en liten retriever. Denne rasen er nå utdødd. På denne tiden er fotoapparat noe som svært få har tilgang til. Det skal gå mange år før et fotoapparat er vanlig blant folk flest. For å illustrere hundene og rasene er man avhengig av kunstnere som prøver å gjengi hundene på best mulig måte.

Clumber spaniel

Clumber spaniels kom til England via Frankrike på slutten av 1700-tallet og rasen er derfor ikke like ur-engelsk som de øvrige spanielrasene. De første eksemplarene tilhørte hertugen av Newcastle som bodde i Clumber park i Sherwood. Derav navnet clumber. Clumber spaniel ble alltid sett på som litt ulike de andre spanielene. Rasen var til å begynne med forbeholdt adelen og fikk dermed beholde sin identitet, men trolig ble andre spanieltyper krysset inn også i denne rasen for å unngå alt for stor innavl.

The Kennel Club blir grunnlagt i England i 1873 som verdens første nasjonale kennel klubb. Formålet med klubben er å lage regler for de nye hundeaktivitetene og en viktig del av arbeidet er å føre stambøker. Den første stamboken som blir utgitt i 1874 inneholder alle utstillingsresultater oppnådd etter 1859 og alle jaktprøveresultater oppnådd etter 1865. Der hundens stamtavle og oppdretter er kjent, blir også dette bokført. Her finner man også de nye reglene for utstillinger og jaktprøver. I 1877 blir de første championatreglene innført.

Cocker spaniel

Cocker som begrep hadde eksistert lenge

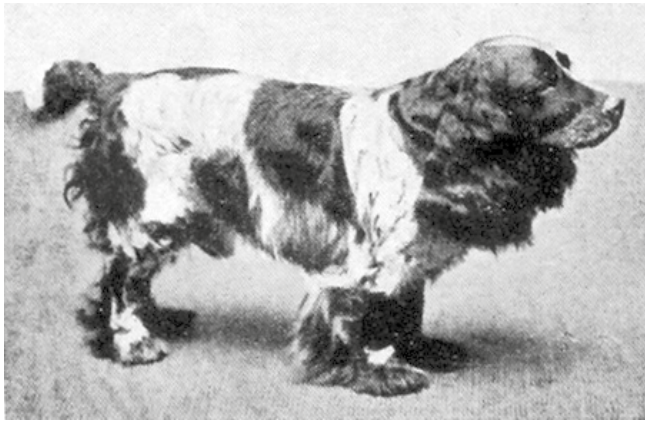
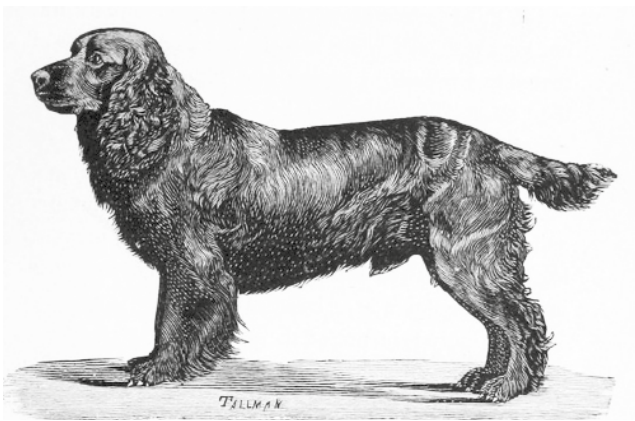


Foto av cocker spaniel Braeside Bustle født 1894.



Obo II – en av stamfedrene til den amerikanske cockeren

fra jakt på woodcock, rugde, som små landspaniels ofte ble brukt til. I starten var cockeren liten, lang og lav. CH Obo som ble født i 1879 hos James Farrow regnes som stamfaren til den moderne cockeren. Interessant er det at Obos foreldre var en sussex spaniel og en field spaniel ... Obo veide 10 kg og hadde en skulderhøyde på 30 cm.

Den velkjente kennelen of Ware startet sitt oppdrett av cockere i 1875 og bygger oppdrettet sitt på Obo-blod. Det avles tett på Obo. Når man studerer stamtavler fra denne tiden må man være klar over at nye eiere av en hund kan endre navn på hundene i stamboken, slik at en og samme hund kan være registrert med ulike navn. Dette gjør det vanskelig bl.a. å se hvor mange ganger en og samme hund finnes bak i en stamtavle.

I 1894 blir Braeside Bustle født. Hans farge er blue roan og han blir en av de første viktige cocker avlshundene med denne fargen. Bustle vant i utstillingsringen og han var også en dyktig jakthund med stor utholdenhet.

Cockeren reiser til USA

Obos sønn, Obo II, ble moderlivsimportert til Amerika i 1884 og regnes som den første amerikanske cocker spanielen. På slutten av 1800-tallet blir den amerikanske cockerklubben stiftet, som den første raseklubben i USA. I starten var skillet mellom amerikanske cockere og engelske cockere veldig utflytende og det skal ennå gå mange år før amerikansk cocker blir anerkjent som egen rase.

Springer spaniel

Stamboken til The Kennel Club deler på slutten av 1800-tallet spaniels opp i field spaniel (land spaniel), clumber spaniel, sussex spaniel, irsk vannspaniel og andre vannspanieler enn irske. De flerfargede spanielene (og disse er det flest av) er praktisk talt fraværende på utstillinger. To stammer/

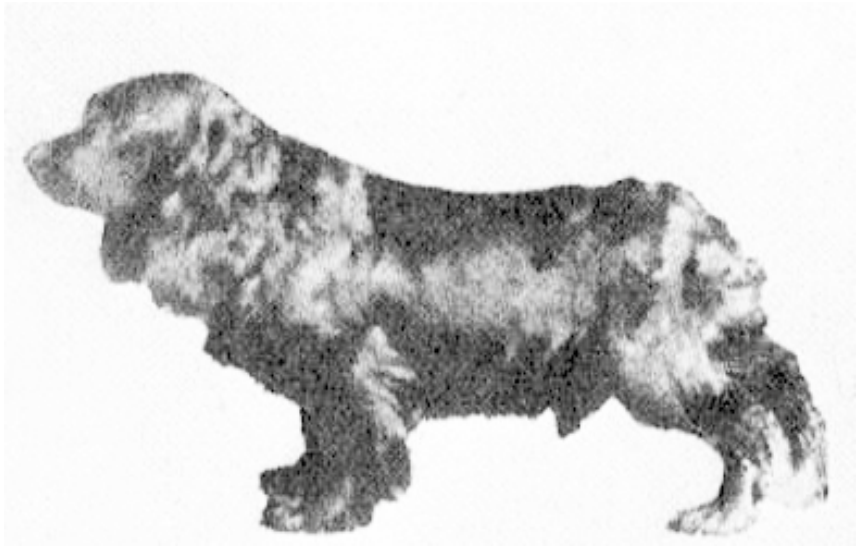


Foto av cocker spaniel Obo født 1879



Den moderne cockeren fra 1874 fra boka Dog of the British Islands. Hundene er Brush, Nellie og Laydybird.

linjer av større landspaniels var dominerende og ble sagt å ha vært av “ekte springertype”. Dette var Norfolk og Shropshire spaniels. På 1850-tallet ble disse vist frem under rasenavnet norfolk spaniel.

Dalziel skriver i sin bok i 1880: Norfolk

spanielen tilhører springer-grenen i spanielfamilien. Det er en ganske høystilt hund med en snittsvekt på rundt 40 lb (18.2 kg) og den er vanligvis lever og hvit i fargen. De er svært standhaftige hunder, og ut fra sin høyde og styrke svært nyttige i åkrer med



Dalziel bruker den svarte spanielen Flirt som eksempel på hvordan en spaniel som vinner i utstillingsringen ser ut.



Maleri av welsh springer spaniel Corinn født 1893. Corrin ble champion. Han var først registrert som cocker av welsh type, men avkommene ble registrert som welsh springer spaniel. Han ligger også bak dagens springere.



Denne illustrasjonen fra 1859 viser en engelsk og welsh cocker.



Engelsk springer spaniel Tissington Flush (også registrert som Price's Flush) født 1899 malt av Maud Earl. Hun er mer høystilt enn de hundene som vinner i utstillingsringen på denne tiden. Fush ligger bak mange av dagens springere.

høye neper og annen høy vegetasjon der en mindre og svakere hund ville bli mistet av syne og snart bli sliten. De er betydelig høyere på beina enn field og cocker spaniel. På denne tiden er field spaniel og cockeren ofte svarte og med lang rygg og korte bein. Dalziel skriver at han har ikke noe imot den den svarte spanielen, det er en vakker hund. Men han mener at lengden på kroppen og proporsjonene i hodet avviker fra den gamle typen og er en utvikling i feil retning for en jakthund. Han viser til graveringen av Flirt og mener at hun ikke ser ut som en hund som egner seg for en dags hardt arbeid i et røft terreng. Hun kan sikkert jobbe bra i lettere terreng, og hun er en god representant for den spanielen som vinner i utstillingsringen.

Det Dalziel ønsker seg er en mer kompakt hund, med kortere og sterkere muskler mellom brystkasse og bakpart. Dersom man ønsker å bevare dagens mote med svart farge, lange rygger og setterlignende hoder, så ber han om at det blir to klasser på alle utstillinger slik at også jaktegenskapene kan forbedres. Altså en klasse for andre enn ensfargede hunder som representerer den gamle springeren som finnes over store deler av landet og som veier over 11,3 kg og en tilsvarende klasse for mindre cockere. Springer-typen finnes altså rundt omkring og de er populære som jakthunder. Field spaniel krysses inn og spesielt en svart/tan tispe satte spor etter seg. Det sies at pointer ble kryssset inn, og noen som ønsket en litt tyngre springer kryssset clumber inn i rasen. Det sies også at irsk setter ble også kryssset inn. Men rasen holdt seg likevel ganske ren, for disse innkryssningene ble foretatt ganske lokalt og grunnet liten reisevirksomhet spredde de seg lite.

Welsh springer

Rød/hvite spaniels var ganske vanlig i Wales.



Illustrasjon av to landspaniels; clumber spaniel og sussex spaniel. Fra Cassell's illustrated book of the dog.

I starten blir de omtalt som welsh cocker spaniel I 1893 blir hannen Corrin (of Gerwn) født. Denne hunden finnes bak i stamtavlen til alle welsh springer spaniels og også bak engelske springere. Corrin ble først registrert som cocker av welsh type, senere som welsh spaniel. En av hans sønner ble registrert som engelsk springer og en av hans døtre som field spaniel ... Det skal ikke være lett!

Den første spanielklubben

I 1885 blir The Spaniel Club grunnlagt. Hovedformålet til klubben er å øke interessen for og ta vare på de ulike spanielvariantene. Standarder ble utformet og de ville gå bort fra klasseinndelingene etter vekt. I 1887 settes det ned komiteer i England som skal utarbeide rasestandarder. Det er raseklubbene som har ansvar for dette arbeidet. Interessen for jaktprøver gjorde at det ble dannet en ny klubb; The Sporting Spaniel Society og de holder sin første jaktprøve i 1899.

Cockerne var de første som skilte lag fra resten av landspanielene, ble godkjent som egen rase og fikk egen stambok av The Kennel Club i 1892. De hadde gått under navnet cocker en stund, men det var ingen ting som hindret dem fra å bli kryssset med engelsk springer spaniel.

I 1893 kommer boka Modern dogs of Great Britain and Ireland av Rawdon B Lee ut. Han skriver at mange av spanielene på utstilling har en glatt og mer skinnende pels som krever for mye stell, og at krokete frambein og usunne albuer og skuldre lettere blir akseptert i utstillingsringen enn svakt bølget pels. Mange av hundene på utstilling er lange og lave. En svart cocker kan ha en kullbror som er registrert som sussex spaniel eller andre leverbrune spaniels og i en tredje klasse på utstilling finner man spaniels som er lever/hvit, blå/hvit eller black/tan. Heldigvis er sussex og clumber spaniel relativt renavlet, men også noen av sussex spanielene har «sort

blod» i årene, noe som kan ses på lengre kropp og lengre ører. Springerne veier rundt 18 kg og er regnet som den mest allsidige medhjelperen på jakt. Før oppdeling etter vekt blir opphevet i 1901 blir hundene veid før hver utstilling og ved å slanke hundene kunne man gå i en mindre vektklasse enn på forrige utstilling. Valper fra ett og samme kull ble ofte registrert som ulike raser alt etter størrelse og vekt.

1900 Rasene får standarder og opptas i stamboken

Et nytt kapittel i spanielhistorien starter når rasene cocker spaniel, field spaniel, engelsk springer spaniel, welsh springer spaniel, sussex spaniel, clumber spaniel og irsk vannspaniel blir anerkjent som egne raser av den engelske kennelklubben. Nå blir det slutt på nesten all kryssing mellom de ulike landspanielene.

Organisering av hundeaktiviteter også i Norge

Ting skjer også her i landet og den første hundeutstillingen i Norge ble arrangert i 1877 av Norsk Jæger- og Fiskerforening. I jakthundmiljøet vokste det frem et behov for en stambok og jegere tok derfor initiativet til dannelsen av en nasjonal kennelklubb. For at man skulle komme videre i arbeidet med å foredle jakthundrasene og avle frem mer konstante raser, var en stambok nødvendig. Norsk Kennel Klub ble stiftet i Kristiania i 1898. NKK skulle bl.a. avholde utstillinger og jaktprøver, utgi norsk hundestambok, kjøpe inn og leie ut renrasede stamdyr og tilby kynologisk utdanning. Det var jakt klubben hadde som hovedfokus de første årene, men relativt fort ble det et miljø også rundt selskapshundrasene. NKK's første utstilling ble avholdt i Kristiania i 1898. Kennelklubben vokste raskt og det ble det stiftet nye spesialklubber, men det skal ennå gå 37 år før spanielentusiaster i Norge organiserer seg.

Kilder:

The gentleman's recreation – fire bind - av Nicholas Cox 1674
Cynographia Britannica av Sydenham Edwards 1800
Sportsman's Cabinet" 1803
Britsh dogs av by Hugh Dalziel 1880
The illustrated book of dogs av Vero Shaw 1889
Cassell's illustrated book of the dog 1890

Modern dogs of Great Britain and Ireland av Rawdon B Lee 1893
British Dogs av A. Croxton Smith 1946
Spanielboken av Marianne Hermelin 1966
Svenskt hund lexikon 1966
The Merry Cocker av Judy De Casembroot 1966
Cocker og Springer Spaniels av AP Nørlund 1969
Spaniels og retrievere av Göran Hermelin

1974
Cocker Spaniel Pedigree Database Online (cockerspanielatabase.info)
Fleckenbase.de
Mange eldre bøker finnes scannet og kan leses digitalt.
Noen bøker finner du på Nasjonalbiblioteket, www.nb.no, andre på Internet Archive, https://archive.org eller www.biodiversitylibrary.org

